

Herman Bang: På 'Thingvalla' (1881)

Herman Bang vakte både beundring og forargelse for sin journalistik. Hans særlige måde at skrive på inspirerer stadig folk, der arbejder med reportager og fortællende journalistik. Bang skrev sensationsprægede artikler om mord og skandaler, men også føljetonjournalistik. Denne genre ligger tæt på essayet og er inspireret af bl.a. den franske Alphonse Karr. Føljetonisten giver en subjektiv fremstilling af emner, der er oppe i tiden, og fremstillingsformen er springende, let og underholdende.

Herman Bang begyndte sin journalistiske karriere som skribent for *Jyllandsposten* i 1878. Her skrev han mest om de kendte i København, og han var en overgang teater- og litteraturanmelder ved *Morgen-Telegraphen*. Hans mest betydningsfulde journalistiske arbejder blev offentliggjort i højreavisen *Nationaltidende* 1879-1884, mens han kæmpede for at blive anerkendt som skønlitterær forfatter.

Der er ikke langt fra Bangs idealer om at skrive realistisk og impressionistisk skønlitteratur til hans bestræbelser på at skrive om en barsk virkelighed, læserne ikke kender. Bang fik sine artikler udgivet i *Nationaltidende* under rubrikken "Vekslede Themaer", hvor han skildrede storbylivet, fra strøgets modebutikker til socialt udsatte menneskers skæbner. Titler som "I Modesalonen", "Magasin du Nord", "Fra Lighuset" og "Nogle Fattigbesøg før Jul" viser meget godt spændvidden i de emner, Bang tog op.

Bang skriver om moderniteten. Han udtrykker sig sansemættet og billedrigt med let ironisk distance som sprogligt vandmærke. I artiklen "Under illuminationen" (1878) fortæller han om København, der i anledning af et hertugbryllup er badet i lys fra gaslamper og raketter. Han henvender sig direkte til læseren: "De beder mig, kære Frue, fortælle Dem, hvorledes Illuminationen var – glimrende". Bang antager, at læseren hverken ønsker "tiltalende Adjektiver" eller "Referat," og i stedet giver han hende en tour de force gennem byens gader. Næsten som med håndholdt kamera fanger han trængslen i gaderne og på cafeerne, og da lyset fader ud, konstaterer han nøgtern: "Saa slukkes Gassen paa Banegaardens Tag. Det er forbi."

Bang skriver i artiklen her om den store migrationsbølge, der kulminerede i slutningen af 1800-tallet. 336.000 danskere udvandrede mellem 1820 og 1930 til USA, og han rapporterer fra datidens største dampskib Thingvalla, der 1879 bliver sat ind på ruten Skandinavien – Amerika.

Herman Bang: På "Thingvalla"

Fra Nationaltidende, 1881

I. Nat

Der var kommet nogen blæst op. Den var kommet med den luende solnedgang hist ude i vest. Nu hang himlen mørk og lav.

"Thingvalla" gik tungt, tvært og støt. Bølgerne larmede ikke. Roligt, i
5 mægtige lag gik havet dumpt. Slagvis kom vandene løftende, sænkende sig, glidende ud – lag over lag.

På dækket var der blevet ganske stille. Nede gik maskinen. Fra maskinrummets glastag gød lyset sig flakkende, faldt over skorstenens spøgelse, usikkert frem over dækket, kastede skær over nogle dukkende ansigter,
10 der bøjedes hviskende sammen henne på taget over lastrummet.

Trinene lød så ensformigt henne på kommandobroen.

Vi gik tavse. Samtalen var gået i stå, gledet ud i passiar og enstavelsesord og så død. Vi tænkte vel hver på sit.

"Men jeg giver Dem ret," sagde så den unge købmand fra New York,
15 "disse unge mennesker uden profession får det hårdt. De hugger sten, fejer gade eller dør af sult." – Han standsede ved kahytsdøren: "Men de fleste er jo ikke bedre værd, og Amerika er en afsides kirkegård at jorde dem på. God nat nu, bedste herre, og se tingene, som de er. Selv på et udvandrerskib er de såmænd også ganske simple, og der er virkelig så knusende få
20 romaner – når man da ikke vil lave dem. God nat!"

"God nat."

Der henne bag tovværket var der en dejlig plads, helt i læ. Der sad man godt og mærkede ikke til blæsten.

Så knusende få romaner, havde han sagt, og han havde vel ret. Han
25 kendte jo forholdene, han havde været fem gange over Atlanterhavet, og jeg havde kun set så lidt af alt ...

Og alligevel. Mens havet derude gik dorsk, og røgen syntes at skyde sig frem som en bølgende snog langs den lave himmel, så jeg mod min vilje alle disse ansigter igen – ét for ét. Billed efter billede...

30 Først afgang. Det var ganske tidligt. Stablede sammen var kurve, lærredssække og kasser. Rundt omkring på kister og planker sad man og vogtede hver på sit. Den familie spiste allerede frokost. Børnene flokkedes om den åbne trækiste, hvor faderen skar brød af; moderen havde et barn ved brystet.
35

Jeg lod dem passe på min kuffert, man måtte endnu ikke komme om bord. Så jeg kom i snak med dem.

Manden er kusk. – Og nu ville han udvandre? Ja, det havde de nu syntes var det bedste ... Så havde de vel lidt penge at begynde med? – Nej, det
40 var meget ubetydeligt, men hun havde en broder ...

Det var manden, der havde talt, sindigt, noget forknytt i tonen. Konen vuggede barnet. Hun havde siddet bøjet, så jeg ikke havde set hendes ansigt, nu løftede hun det. Ordene kom som et udbrud.

“Lever vi med *dem* for 12 kr. om ugen?” Hun så ud over børnene, så på mig. Der var noget nervøst tilbagetrængt i tonen, noget ubeskrivelig tørt, som slog mig. Et blink i de lysegrå øjne, der sad hult inde under de røde øjenlåg, noget, der brændte som feber. 5

Så tog hun barnet nærmere, og uden at se på mig sagde hun sagte: “Når man har brødet, forlader man da ikke sit fødeland ...”

Jo, den new-yorker-mand har ret. Det er såmænd ganske simpelt, og man må være romanforfatter for at kunne lave en roman af sligt, af denne brede, bondeforknyttede mand, af konen og de fem børn. Deres liv har intet at gøre med romaner, dertil er det for dagligdags. 10

Der var dog en gang, hvor hun var ung. Hun havde måske endogså været køn, dengang kindbenene ikke stod så meget frem. Så blev hun gift med kusken, fik et barn og et år efter nok et og et til det næste år igen. Det er ganske simpelt. Og efterhånden, som mundene blev flere, blev føden knap, og indesidderstuen blev ikke større. Og der kom et barn til og ét til, og så begyndte de at sulte. Det er lige så simpelt. Og nu var hun blevet ked af at sulte. De fleste holder det ud, men det blink i øjet fortalte om, at hun kunne ikke. Derfor gik de nu over for at søge lykken. 15 20

Hun havde vel lidt mere vilje end de fleste. Hvor skulle de mennesker vel ellers få vilje fra? De fødes i lave stuer med tung luft, de dyrker jorden som deres fædre før dem. Foruden det lærer de et par salmer og lidt bibelhistorie. Som unge havde de lidt drømme, der hverken går vidt eller højt. Kærligheden er at have en kæreste og siden tage en kone. Gud er ham, de taler om i kirken, og børnene, det er dem, man skal skaffe føden til. Det er deres liv. 25

Så er det vanskeligt at sige, hvad de skulle bruge vilje til, eller hvor de skulle få den fra. 30

Men hun var blevet træt. Træt af at lappe om børnene og tjene dagen lang for en ussel penge for om natten at grunde på den næstes dagligdags bekymring; træt af denne dorske mand, der kørte sine heste, træt af at se elendigheden brede sig, stadig brede sig lydløst, men sikkert. Hun var jo ikke faldet i dvale. Thi som et snefog falder dagliglivets grå kummer ellers om disse mennesker, jævnt, stilfærdigt, som snefoget falder ved vintertid, dag for dag bliver føden knappere, bliver samlivet bitrere, bliver byrden tungere – men alt det går så jævnt, så søvndyssende jævnt. Og så bliver de dorskere og dorskere, mens de slider. 35

Men nu har hun taget et ryk i denne tilværelse og vil bort ... 40

Nej – det er ingen roman!

Vi var kommet om bord. Betjenten vogtede ved broen, man måtte ikke mere gå i land. Inde på land var der et uroligt mylder, en stirren fra hun-

drede øjne. På skibet trængtes man sammen langs rælingen. De stod der lænede til rælingen, hoved ved hoved. Hvor de var ubevægelige, disse ansigter! Kun nu og da små trækninger ved mundene. Og øjnene, som så ud, var uendelig tomme i blikket.

5 Musikken spillede bagved på dækket. Et par halvfulde karle stemte i, og sangen ligesom sneg sig hen langs rækken. Men så døde den igen.

Man ville stå roligt. Og skræmmedes man op af et par hurraer, gik der kun som et kort stød gennem folkene langs rælingen.

Så begyndte skibet at gå. Inde på land stimlede man tættere sammen, 10 man satte i med et "leve", og på én gang fløj alles hatte og lommetørklæder i vejret.

På skibet ligesom fór man op. Og fra alle munde på én gang lød der noget, man kaldte et hurra. Det lignede et skrig. I dette skrig, der blandedes med råbene fra land, som steg ujævnt og ilfærdigt, blandedes deres 15 smerte, der drog bort, med deres farvel, som blev.

Det var et kort råb.

Over folk på kajen kom en besynderlig uro som over folk, der stimler sammen ved en brand. Om bord viftede man. Og så spredtes man, hver søgte sin krog. Der var ikke ret mange, som talte, mens "Thingvalla" gik 20 ned forbi kajen.

Den unge mand har stået der ved tovværket hele tiden og stirret ubevægelig ind over alle hovederne derinde. Han bliver stående der endnu.

Kaptajnen fortæller mig, det er en af dem, der sendes bort. Der er tyve 25 af dem om bord.

Hvad vil det sige at sendes bort? At have gjort noget galt og så efter familiens mening være redningsløs. Det er at sendes bort.

Alt er forsøgt. Nu må familien gå for den enkelte, det hæderlige navn skal ikke plettes. Man giver rejsepenge, anbefalingsskrivelser og sin vel- 30 signelse. Sukker derpå lettet ... og opdrager den næste generation på samme måde som denne: "man" har ingen skyld.

Man har først ladet en amme die drengen, en amme, man ikke kendte, men som havde tre børn, skønt hun var ugift; siden lod man en barnepige passe ham. Faderen havde sine forretninger, moderen sin "omgang" og sit 35 hus. I skolen lærte drengen lektier og immoralitet, hjemme overlod man alt til lærerne, og lærerne overlod alt til hjemmet. Det var et såre hæderligt hus: man havde sin sjælesørger, sit landsted og sit gode udkomme; selvfølgelig kaldte man det et hjem.

Når mennesket er seksten år, kommer han på et kontor. Hvad han 40 har lært? Meget: fransk, tysk, engelsk og fysik. Desuden en stor del levevisdom. Åh – der hviskes så meget på skolebænken, og det er ikke altid de smukkeste historier. Hvem lægger mærke til, hvor drengenes fantasi suger næring?

Så kommer deres læsning til. Hvem kontrollerer den? Mon læreren, der låner Musset til femtenårs knøse? Paul de Kock til de endnu yngre? I denne læsning borer deres blegsotige fantasi sig ind, og det er en farlig labyrint.

Måske kommer en og anden erfaring til. Der kan hænde så meget inden fire vægge. 5

Og med denne opdragelse bliver dog de fleste gode borgere som deres fædre. Forstår sig, de er aldrig unge, egentlig udrette noget, gør de ikke. Skeptikere bliver de, moral har de just ikke såre meget af – men alt i alt er de dog gode spirer til det næste samfund. 10

Men på den anden side må man tilstå, at der kan fødes brushoveder ved denne opdragelse. Ikke folk, der bliver forbrydere eller sligt, men folk, som gør dumheder. Måske kunne netop de være blevet de dygtigste. Men nu har man hverken givet dem ideer at leve for eller nogen fast grund at stå på. Så kaster de deres energi og deres lidenskab ud på gaden til den første, den bedste forvildelse, og nu, når de rejser, er det ikke, fordi de har kendt store lidenskaber, men kun, fordi de har haft sanser. 15

Og så havde de stjålet af kassen.

Men er det en roman? Så dagligdags en ting er ikke en roman. At man ikke giver ungdommen noget at tro på, at man ikke vogter over dens renhed, at man tier i stedet for at tale, at skolerne overlader alt til hjemmet, at hjemmet kun er det hus, hvor man bor; at en søn løber løbsk – er det en roman? 20

Den unge mand står der endnu – men pludselig slipper han taget i tovværket, og mens han svinger hatten stikker han i et langt brøl. 25

Andre stemmer i med, og inde fra land hilses de bortdragende med nye hurraer, den sidste hilsen.

“Thingvalla” går tungt. På himlen er flammerne slukte, skyerne driver.

I kahytten havde jeg nylig talt med en ung pige. Ung, det vil sige otte og tyve år, og det bliver jo her kaldt gammel. Hun var lærerinde. Hun havde haft plads på nogle store gårde, nu var hun ked af det og rejste, ganske alene, uden anbefalinger. 30

Bag det kunne der måske gemmes en roman. Det er ikke alle og enhver, som rejser til Amerika, når man er lærerinde og har gået hos frøken Zahle. Der må være “noget”. 35

Der kunne ligge en hjertesorg bag dette, et knust hjerte, et brudt håb. Men skal man være ærlig, så hun slet ikke ud dertil. Hendes pande var rolig, munden med de smalle læber en smule strammet. Men kun en digter ville læse om storme og ulykker i hendes træk. 40

Sjærest så hun lidt træt ud.

Der behøves ingen roman for at jage en sådan eksistens i landflygtighed. Hun er fattig, uden familie, hun er ikke smuk. Hun er ikke blevet gift

og ved, hun bliver det ikke. Er dette grå, ensformige, altid hersende liv, der ender i en stiftelse, denne triste, ensomme vandring ad en støvet vej, er den så tillokkende? Hvad byder man hendes hjerte? Hvad hendes følelsesliv? Hvad hendes trang? At blive gammel jomfru med en strikkepind
5 og en skødehund og nogle falmede drømme som indhold?

Måske har hun ikke kunnet levet af drømme, denne trange fastekost for vore evner, sulteføde for vort liv. Måske er der også kommet ind i hendes eksistens en skuffelse, der har ladet hende se dets tomhed; måske har hun lidt, og hun har været stærk nok til ikke at nyde denne skuffelse som
10 opium, der dysser i søvn.

Nu rejser hun.

Men alligevel – det er ingen roman. Der er så mange guvernanter på otte og tyve år, og de har alle deres roman som gammelt potpourri på flasker. Forskellen er kun den, at de er fornuftigere, at de slår sig til tåls, at
15 de koger de gamle drømme op hver dag og ikke stiller for store fordringer til livet.

De bliver hjemme: det er kun brushovederne, som drager bort. Eller også er de bortdragende de allerfornuftigste. Der er blandt skandinaverne derovre stor trang for koner. Kommer der en ugift pige til en egn, rejser
20 man tredive mil for at se hende, og som oftest frier man straks...

Det går vist lærerinden sådan – og det kan være meget behageligt at blive godt gift – men egentlig romantisk er det ikke ...

Jeg rejser mig fra min plads og går hen til rummet over mellemdækket.

25 Luften dernede er kvalm. Jeg går sagte et par trin ned ad trappen, standser og ser ind. Det er det øverste rum. Mænd sover, kvinder og børn ligger inde på bakkerne i halvmørket. Undertiden stikker et hoved ud over randen i lyset. Derinde falder lampeskæret helt ind over køjen. Det er kuskens.

30 Konen sidder oprejst, vidende for barnet, manden sover udstrakt med to drenge op til sig. Afklædte som de er, halv skjulte af et hav af tæpper, klædningsstykker og klude, der flyder rundt overalt, ligner de lasede lazaroner ...

Dybere nede ligger trappegangen som et mørkt svælg.

35 Jeg går atter op. Jeg vil intet se. Dagen vil skænke sine lyse farver, jeg vil vente til dag.

Og natten er snart til ende. Ude i øst rødmer de nederste skyer, og som et tæppe, der svinder, glider skumringen tilbage over havet.

"Thingvalla" går med sin skare, der søger lykken, dagen i møde.

II. Dag

Man gned sine øjne om bord på "Thingvalla". Man var lidt forstumlet rundt i alle mellemdækskøjerne, hvor man nu ved sin opvågningen lå noget hulter til bulter, fordi man havde sovet uroligt. Man gned sine øjne og ville samle sine tanker.

5

Dagen i går havde været så forvirret. Afskeden derhjemmefra, det sidste blik; ude i sundet talerne og skålerne og musikkorpset og fædrelands-sangene og det hele arrangement, der så ud som en lysttur. Man havde hverken fået tid til at sanse eller til at samle. Man havde blot støjet op og råbt hurra og larmet – for der var måske nok det, man ville overdøve. Så var stemningen bleven så underlig udvendig animeret, og hver ville vise, at han var en pokkers karl og tog det som noget dagligdags ... Man skjulte sig for hinanden og legede skjul bag lystigheden.

10

Natten blev lidt urolig, som sagt; ude gik søen i store lag, og inden borde kastede man sig vel meget i køjerne, inden man faldt i slummer. Der blev ikke talt meget, men den ene lå og lyttede til den andens suk og stjal sig vel også selv en gang imellem til at lette sit hjerte ved at ånde noget dybt.

15

Det første døgn havde ikke været normalt. Men nu var det morgen, og nu skulle rejsen rigtig begynde. Man gjorde sig det derfor bekvemt, man indrettede sig, og man fjede sig.

20

I går havde man sådan ladet alt gå, som det kunne, været glad ved det hele og råbt hurra og fundet alt dejligt, blot fordi man skulle finde noget, skønt det hele var én så ganske ligegyldigt, og man egentlig ikke skænkede det en tanke. Men nu tænkte man på, at her skulle man leve i fjorten dage, og fjorten dage er en lang tid. Så begyndte man først at kritisere, siden efter at forbedre efter sin smag.

25

Ude på gulvet på mellemdækket var der fuldt af åbne kister og kasser, man stillede kasseroller frem på lågene, hængte små spejle op inde på køjevæggene, kort sagt, man arrangerede. Nogle børstede klæder eller tog dem frem af kufferten for at mønstre dem, se for hundrede gang, om man havde alt med, om intet var glemt.

30

Og alt imens klædte man sig på og gik omkring og syslede i nattrøjer og farvede skørter og grove skjorter, hvor selerne hang løst og uknappede. Mødre hang tøj til tørre på gelænderet eller vuggede børnene eller sad på hug og gav die nede på køjekanten.

35

Hvilket mylder af børn! De kravler mellem tæpper og puder ude på bakkerne, de roder i kister og kasser. Der er ikke et eneste mørkt hoved imellem, det er lutter blondhed, denne skidengule bondelyshed, som solen har bleget og vejret forvitret. Og de skriger alle om kap både på svensk og på dansk.

40

Således set ser "Thingvalla"s mellemdæk livligt ud. I midten det brede, firkantede hul til trappen op til lys og luft. Mellem deres træværk og kø-

jerne den brede gang, der går helt rundt, og hvor børn og voksne støjer om kap; langs væggene køjerne.

Køjerummene ligger over hinanden, og egentlig ligner de pladerne til ost på de store herregårde, sådanne brede bakker med en kant om, som
5 man bruger ude på hospitalet til at lægge lig på. Men her er der sengeklæder og tæpper i stedet for lagenet.

Der er udvandrerskibe, hvor hver køje har sit skillerum af lærred; det er ikke således her. Oprindelig indrettet til fragtfart har "Thingvalla" måttet
10 gøres en smule primitivt, og familierne lever noget nær i en vis grænseløs kommunisme, hvor territorium glider over i territorium, og hvor man ikke tager det så nøje med skillerummene. Jeg taler til min amerika-grosserer derom.

New-yorker-manden har ganske vist set atlanterfarere, hvor hver familie endogså havde sit eget, rigtig nok meget lille lukaf, et lille hul, hvor
15 man var for sig selv og havde det alene. "Men forstår De," siger han, "det gjaldt om at gøre et forsøg med "Thingvalla". Derfor er der måske også et og andet, som mangler – men, tro mig, mere, som bøder på manglerne. Udvandrere, som går med et dansk skib, har garanti for at blive ordentligt behandlede – thi bliver de det ikke, klager de jo straks til København,
20 hvor de ved, hvor de kan finde både selskabet og publikum... Altså de må ligefrem behandles ordentligt, hvis selskabet skal kunne eksistere. Men emigrerer de fra Hamburg, og får de dér på ruten noget at klage over – så tør man vel nok kalde deres klager for så noget nær råb i ørkenen."

"Men er de hamburgske ruter dog ikke ret gode?"

25 "Upåklagelige – nogle vist endogså særdeles gode – men der kan jo hænde uregelmæssigheder, og det er altid godt at have noget at holde sig til – for, ser De, lidt af et slaveskib kan man vel undertiden nok træffe om bord i en emigrantbåd...."

Vi går ned på næste dæk: det er de unge pigers. Et par, som løber omkring på bare ben og just ikke særdeles påklædte, hviner, mens de forsvinder i køjerne, andre reder hår eller pynter sig foran de åbnede kister, der her er sirlige og malede med sorte bogstaver på gul grund. Der er både
30 navn og dato og årstal, og det hele er så nymalet, så det skinner.

Den unge piges kiste er lyserød med rosenkranse rundt om navnet, der er malet med hvidt. Hun fløj selv op i køjen, da vi kom, og lod i hasten kisten stå åben. Øverst ligger der et ægte sjal, et album med mange sirater og tre forlorne fletninger. Hun hører måske til dem, der skal giftes.

Nederst nede, stadig ned ad samme trappe med lys og luft fra det samme firkantede hul, der oppe fra dækket ser ud som hullet til en almindelig last, har vi de unge mandfolk. Her ser ikke så hyggeligt ud, og her
40 er kisterne ikke malede. Beboerne sidder rundt omkring og nyder deres morgenpibe eller skræller sild, store, fede sild, som serveres i baljer af kahytsdrengene.

"Det er det bedste middel mod søsyge", siger den unge læge, som er blevet min ledsager. Doktoren har lige taget medicinsk eksamen og går nu over Atlanterhavet for at se Niagara. Det er meget fornuftigt, og det er intet under, at lægeposten på "Thingvalla" er efterspurgt: man får 400 kroner og frit ophold for fornøjelsen. At der kan komme tider ude på Atlanterhavet, hvor fornøjelsen ikke er ganske ublandet, følger naturligvis af sig selv. 5

"Får de så mange sild hver dag," spørger jeg kahytsdrengen.

"Jo – sådan en tønne fuld."

"Og lov til at spise væk – uden kontrol?"

"Ja, indtil der ikke er flere." 10

Hovmesteren kommer ned ad trappen med en stor kedel. Det er the. Der bliver pludselig røre, og man kommer frem med både tinkasseroller og kopper. Søen tærer. Smørret bliver båret ind i et stort fad og stillet hen ved siden af brødet midt i rummet. Også sukker serveres *ad libitum*. Så henter hver sit, og det er just ikke små portioner, der konsumeres her i karlekahytten. 15

Op af kisterne hentes pølser, der glinser i fedtede papirer, og tør ost, man skærer i skiver. Man holder frokost.

"Og alt det har de for 120 kroner," siger lægen, mens han igen går op ad trappen. 20

"Kost, overfart, ophold og det hele – man kan ikke sige, det er dyrt."

Vi går ind i "hospitalet". Fire køjer med gode sengeklæder i et lille rum med dør ud til første dæk. Bag sejlet er der fire andre køjer for kvinder.

"Det er ganske godt," siger doktoren, "så længe der ingen er syge."

"Men hvis man fik epidemi om bord, ville det dog være mindre behageligt..." 25

"Sandt nok – så kommer jeg næppe til Niagara. Men hvem bygger udvandrerskibe for epidemier! Den meste sygdom om bord er forstoppelse. Al verden får forstoppelse på emigrantskibe, og det både i første kahyt og på mellemdækket. Himlen ved, hvori det ligger!" 30

"Der er jo seks hundrede passagerer?" spørger jeg.

"Vistnok. Det vil sige, de 200 får vi på i dag i Norge. Så er vi fuldtal- lige..."

"Og hospitalet har otte køjer..."

"Så" – det er new-yorkeren, der møder os – "nu har vi ham igen. Har nu hans pessimisme befolknet hele "Thingvalla" med koppepatienter og tilhørende død og begravelse? Han er aldeles uforbederlig, doktor, aldeles utålelig. Skulle man måske med visse muligheder for øje gøre det halve skib til et lazaret, der lå og ventede på en epidemi? Det ville virkelig være en praktisk idé." 35 40

"Det just ikke, men – det er ganske rart at være forberedt..."

"Sig mig, hvordan tror De da egentlig, det forholder sig med bådene?"

"Bådene?"

"Ja, redningsbådene, bedste ven."

"Dem sørger vel loven for."

"Ja-a, men loven er heldigvis fornuftig, og den ved, at skulle der være både nok, så kunne vi slet ikke have andet om bord. Nå – doktor se nu på ham, hvor han ser forskrækket ud."

Henne i køkkenet steger og braser de til middag. Det er suppedag på mellemdækket. En stor skål suppe til hver af de 400, som allerede er om bord, fordrer en stor gryde og et stort stykke kød i gryden.

"Her er tale om halve okser," siger lægen. "Tænk Dem at bespise en lille købstad hjemme fra ét køkken – og det et svømmende, hvor man ikke kan sende pigen på torvet – og De har et begreb om, hvad økonomen her har at tænke på."

"Hvad skal de så have mere end suppe?"

"Et stykke kød og brød." – Økonomen skærer et stykke af for at vise det. Du sulter sandelig ikke på "Thingvalla".

"Og de andre dage – hvad får de så til middag?"

"Grød og fisk; ærter, kål og suppe igen, så længe det ferske kød holder sig. Siden må vi naturligvis hjælpe os."

"Med det salte?"

"Ja hovedsagelig. Det vil da sige, i første kahyt holder kødet forhåbentlig ud. Der har vi jo svinene og hønsene."

Jeg havde set svinene og hønsene. De stakkels dyr havde haft søsyge, gryntede og klagede og så ikke meget appetitlige ud.

Nede i første kahyt spiste man frokost.

Selskabet var i nonchalante morgendragter, slåbrokke, hjemmekjoler, og damerne med lidt derangeret hår. Man generede sig øjensynligt ikke mere for hinanden og var ved at glide sammen til en familie.

Frokosten var rigelig, koldt bord med alle Københavns delikatesser. Appetitten var god.

Om der havde været nogen søsyge?

Slet ingen. Skibet gik jo så roligt. Alle havde sovet godt.

Et par unge piger skænkede kaffe. Damerne tog hækletaskerne frem, herrerne bøger. Et par af dem havde ingen lekture med: de gav sig i lag med kaptajnens store konversationsleksikon.

Oppe på dækket samles man efterhånden. Der er blevet sluttet bekendtskaber nu til morgen, og man sætter sig øjensynligt sammen i kredse, folk, som har fundet hinanden.

Piger og koner er flittige. Man strikker, syr, har syæsker og poser fremme. Mænd og karle driver rundt om, liggende snart på ryggen, snart på maven.

Den kreds dér er ungdommelig: nogle unge piger i regnfrakker har lejet sig på noget tovværk, ved fødderne af dem har tre-fire af dem, der "sendes bort", taget plads. De ler, så man kan høre dem over det halve

dæk. Der henne i skyggen af kahytten ligger de ældre mænd og læser, så de sveder ved det. Det er en parlør, de studerer.

Når man står oppe på kommandobroen, kan man overse hele dækket. Solen kommer stadig højere op, og dens stråler begynder at bage dækket og dets beboere, man kryber i skjul bag opslåede paraplyer eller bag maskinrummene. Det ser ud, som en almindelig siesta. 5

Der er noget eget fredeligt og hvilende over dette solbeskinnede dæk og ved dets gruppevis spredte befolkning.

"Ikke sandt," siger kaptajnen, "det hele er en ren idyl?"

"Måske snarere en slags våbentilstand. Tropperne hviler ud på neutral grund." 10

"En hær, der hviler før slaget – ikke så galt endda," siger lægen, der har været henne at forbinde en forstuvet finger.

"Hvad var der på færde med konen?"

"Åh, hun var faldet på trappen. Trapperne kunne jo nok være mageligere." 15

Formiddagen går, bestandig de samme grupper på dækket, den samme dvælende ro over folk, som intet har at haste efter, den samme sol. Mændene mageligt henstrakt, sovende med ansigtet skjult i hænderne, kvinderne bestandigt arbejdende. 20

De fleste af disse fire hundrede mennesker er bønder, grove, senestærke karle, blonde koner, fregnede og magre. De enkelte købstadklædte holder sammen, de er underlig klædt på, de fleste: de unge mennesker i lyse overfrakker og promenadehatte, små sko med høje hæle; de unge piger i regnfrakker og lyse hatte, usolidt, allerede forpjuskede. De ser ud, som de skulle en pinsetur til Møn. 25

Der er andre, som forcerer "det atlantiske". De har anlagt sømandstøj, store stråhatte og lange støvler, de unge damer har bundet kjolerne op og har tørklæder bundet om hovedet. Det er de unge mennesker og dem, som skal giftes. 30

De "leger" at rejse til Amerika.

De stakler – thi det er dem, man må have ondt af. De andre, de brede, de sindige, professionisterne, de vil vel komme til at kæmpe og arbejde hårdt – og ikke blive lykkeligere end hjemme; disse luksusvarer, femtiørengjenstande fra livets basar – ja de blir vist slået i stykker ... 35

Foreløbig bærer de unge folk sig ad som alle letsindige soldater: de er lystige, lige til trommen går.

Vi gæster skal snart fra borde, vi er allerede langt inde mellem Kristianiafjordens blå fjelde og mærkelige skær, og vi sidder nu for sidste gang til bords på "Thingvalla". 40

"Hvordan er nu denne skare blevet samlet?" spørger jeg.

"Agenterne samler den..."

"Driver den sammen," henkaster jeg.

"Aldeles ikke," svarer en af selskabet. "I denne tid er det ikke nødvendigt. Udvandringslysten er nu igen epidemisk."

"Og hvorfra kommer den?"

5 "Det er vanskeligt at sige. Et eneste brev kan tænde feberen i en landsby, i et helt sogn. Så har de ingen ro og bryder op, familie efter familie. De kan gerne sige, det er vanvid – men det er et vanvid, som årelader samfundet, og det er ganske heldigt."

10 "Så må De heller ikke glemme," siger kaptajnen, som skærer okseste-gen for i nogle skiver, for store for en kæmpes appetit, "at af de fire hundrede, vi har om bord, er de hundrede hentede af deres familie, der har reusseret derovre, og som nu betaler rejsen for deres slægtninge. Det er den bedste bestanddel af besætningen."

En af os roser brødet. "Det er bagt af vor egen bager – en lille knægt."

15 "Vil han emigrere?"

"Ja – der har såmænd været over halvtreds for at søge om pladsen. De får jo fri overfart, og det skal være dårligt for bagere for tiden. – Skal vi så tømme et glas for "Thingvalla", mine herrer, og for de nye skibe og for fremtiden."

20 "Og for deres fremtid," siger manden fra New York og peger ud på dækket, hvor emigranterne færdes roligt under junidagens sol i våbenstilstand.

"Ja – for deres fremtid!"

25 Der blev et øjebliks pause. Hver tænkte og ønskede vel sit i dette gode glas burgunder.

Da vi gik fra borde, trykkede vi mange hænder og modtog mange hilsener. Mere end et øje blev fugtigt under disse hilsener, og mere end et håndtryk var kraftigere og fastere end det, man ellers veksler med en fremmed...

30 Hilsenerne bringer jeg her – fra fremmede til fremmede bringer jeg dem til alle slægtninge og alle venner, hvis tanker følger "Thingvalla"s fart...

35 Oppe på skibet stimlede man sammen, viftede og råbte. Vi sejlede langsomt bort over mod Kristiania kaj.

"Thingvalla" blev liggende i fjorden til om aftenen. Fra Viktoriahotellets balkon så vi den henimod solnedgang lette anker og stå ud i fjorden. Det var ganske stille, og røgen fra dens skorsten blev liggende som en mørk sky i den klare sommernatsluft længe efter, at den selv var forsvundet bag fjeldene.

40 Så svandt også røgen.

Ude på holmene begyndte man allerede at tænde bål i den lyse nat: Det var Skt. Hansaften.

Forslag til arbejde med teksten

- Hvad handler teksten overordnet om?
- Hvilken genre hører teksten til – fakta eller fiktion?
- Hvilke faktakoder og hvilke fiktionskoder rummer teksten?
- Hvad kan Bang vide (hvad er fakta), og hvad kan han ikke vide (hvad er fiktion)?
- Hvorfor digter Herman Bang noget til? Svækker eller styrker det beretningen?
- Hvordan skal man forstå følgende citat: "... man maa være Romanforfatter for at kunne lave en Roman om sligt, af denne brede, bondeforknytte Mand, af Konen og de fem Børn. Deres Liv har intet at gjøre med Romaner, dertil er det for dagligdags."
- Herman Bang gør sig flere steder overvejelser over om "det" er en roman. Hvad går disse overvejelser på?
- Hvordan forholder det fortællende jeg sig til det fortalte?
- Hvilket billede af udvandrerne får vi af reportagen?
- Sammenlign På "*Thingvalla*" med andre tekster af Herman Bang. Hvilke ligheder og hvilke forskelle er der på Bangs fiktion og Bangs reportager?